

Б. Бакула

Варшава

ВАРШАВА (Warszawa) – столиця Польщі. Розташ. над р. Вісла, у центр.-сх. частині країни. Насел. 1,67 млн осіб (2004), міська агломерація бл. 2,4 млн осіб. Важл. транспорт. вузол, аеропорт Окенце. Перші поселення на цій тер. виникли у 10 ст. Від 1413 В. була столицею Мазовец. князівства, від 1596 – Речі Посполитої, 1807–13 – Варшав. герцогства, після Віден. конгресу 1814–15 – Королівства Польського в складі Рос. імперії, від 1918 – незалеж. Польщі. 28 вересня 1939 окупована гітлерів. Німеччиною, під час Варшав. повстання (серпень 1944) місто майже повністю було зруйноване. Під час Вісло-Одер. операції 1945 В. визволено. Ще від 2-ї пол. 18 ст. В. набула статусу політ., екон., культ.-осв. центру країни. Нині тут розвинені приладобуд., хім., поліграф., харч., металург., енергет. промисловості. Діють Польс. АН, Варшав. університет, Варшав. політехніка, нац. б-ка, музей, філармонія та ін. Більшість архіт. пам'яток, знищених під час 2-ї світової війни, відбудовано: Старе та Нове міста з кафедрал. собором, королів. замком 14 ст., житл. будинками 15–18 ст.; пам'ятки архітектури у стилях бароко (костели бернардинів, 1687–89, сакраменток, 1688–92, візиток, 1727–34; палац Красінських, 1677–83), класицизму (костели євангелійсько-авгсбурзький, 1777–82, св. Олександра, 1818–25; Бельведер, 1739; Великий театр, 1825–33). Упродовж століть В. була осередком політ. і культур. життя укр. аристократії й шляхти, а у 19 ст. – інтелігенції, що походила переважно з Холмщини та Підляшшя. На поч. 20 ст. у В. почали виникати перші укр. студент. товариства, що 1919 утворили Спілку укр. молоді Польщі (налічувала 120–150 чл.). Після 1918 В. стала одним із центрів укр. політ. життя, що творилося водночас чисел. групами емігрантів, передовсім військових, та укр. нац. організаціями. 21 квітня 1920 тут підписано [Варшавський договір Директорії УНР з Польщею](#). Від 1921 на чолі представництва уряду УНР у В. перебували [С. Петлюра](#) та [А. Лівіцький](#). Після розпуску офіційних уряд. та військ. структур УНР 1921 деякі їхні функції виконував утворений у В. Укр. центр. комітет – організація укр. емігрантів, що опікувалася вихідцями з України (68 тис. осіб, об'єднаних в організації), переважно інтернованими. У міжвоєнні роки у В. також діяли Укр. студент. громада та корпорація «Запоріжжя». Від 1927 виходив журнал, присвяч. наук. і військ. справам, – «Табір». 1930–39 існував Укр. наук. інститут, вчені якого ([О. Лотоцький](#), [Р. Смаль-Стоцький](#), [П. Зайцев](#), [А. Петренко](#), [Б. Лепкий](#) та ін.) видали 54 т. «Праць» в 11-и серіях з питань політ., істор., мовних і релігійних; 14 т. творів Т. Шевченка. У В. працювали [П. Андрієвський](#), [С. Балея](#), [Є. Маланюк](#), [О. Теліга](#), [Ю. Липа](#), [Н. Лівіцька-](#)

[Холодна, П. Андрусів](#) і [Н. Хасевич](#). Молоді літератори утворили 1929 групу «Танк» (друк. орган – ж. «Ми»). У В. діяло видавництво [«Варяг»](#), виходила значна кількість укр. журналів – [«За незалежність»](#), [«Рідна мова»](#), [«Наша культура»](#) (обидва заснував і редагував [І. Огієнко](#)) та ін. Реліг. життя зосередилося довкола церкви і монастиря отців Василіян (див. [Василіянський чин у Польщі](#)). В. була осідком укр. послів і сенаторів, а Укр. парламентарне представництво (кер. [В. Мудрий](#), заступник голови польс. сейму у 1930-х рр.) відіграло істотну роль у громад. і політ. житті свого електорату. У сеймі 1-го скликання (вибори 1922) значилося 25 укр. послів і 6 сенаторів, у сеймі 2-го скликання (вибори 1928) – відповідно 56 і 12, у сеймі 3-го скликання – 46 і 7, у сеймі 4-го скликання (вибори 1930) – 14 і 4, у сеймі 5-го скликання (вибори 1938) – 18 і 6. Під час 2-ї світової війни у В. діяв Укр. комітет допомоги для втікачів зі сходу. У В. знаходиться православний цвинтар, де, зокрема, поховані генерали [М. Безручко](#), [В. Куц](#), [В. Змієнко](#), [Й. Федосіїв](#), [В. Сальський](#), гол. капелан армії УНР [П. Пащевський](#), ректор Укр. нар. університету [В. Біднов](#), посол УНР у Швейцарії [Й. Лукашевич](#). Після 2-ї світової війни В. втратила роль осередку укр. культури і політ. думки, оскільки масовий терор, який запровадила комуніст. влада в Польщі, практично зупинив діяльність укр. громади. Лише 1956 дозволено утворити *Українське суспільно-культурне товариство* (УСКТ) у В., а також 6 його регіон. відділів. Тоді ж почав виходити друк. орган Товариства, тижневик *«Наше Слово»*, постав Варшавський хор. 1960–88 УСКТ видавало *«Український календар»*. Від 1984 у В. виходить ж. [«Зустрічі»](#), що висвітлює польс.-укр. стосунки, від 1989 – наук. ж. [«Варшавські українознавчі записки»](#). При Варшав. університеті діє кафедра україністики під керівництвом [С. Козака](#), а також у рамках діяльності Польс. АН функціонують осередки, які займаються укр. проблематикою, зокрема Інститут слов'янознавства. 1990 УСКТ перетворене в *Об'єднання українців у Польщі* (кер. [Ю. Рейт](#)), яке ініціювало переклади творів [Л. Костенко](#), [І. Калинця](#), [В. Голобородька](#), [Ю. Андруховича](#), українськомовне вид. творів [В. Стуса](#). У В. вийшли антології, що репрезентують укр. літературу: [Т. Голлендер](#) «З української поезії» (1972), «Антологія української поезії» (ред. [Ф. Неуважний](#) і [Й. Плєснярович](#); 1974), «Рибо-вино-кур: Антологія української літератури останніх двадцяти років» (підбір, опрацювання та передмова [О. Гнатюк](#); 1994). Деякий час діяло видавництво «Тирса», що спеціалізувалося на виданні сучас. укр. літ-ри. У 80–90-х рр. у В. почало відроджуватися укр. наук. і творче середовище, серед представників якого – літературознавці [Ф. Неуважний](#) (очолює товариство «Варшава–Київ»), [Т. Голинська-Баранова](#), [Б. Назарук](#), [О. Гнатюк](#); історики [М. Сивіцький](#), [Є. Місило](#), [М. Чех](#), [Б. Гук](#); співаки й музиканти [О. Пасічнюк](#), [А. Шкурган](#), [А. та І. Хранюки](#), [П. Цегельський](#), [Н. Рєвакович](#), [М. Боберська-Соколик](#). На поч. 90-х рр. у В. діяла укр. радіостанція «Вільна Європа». Від 1996 заходами [С. Заброварного](#) у В. виходить *«Український альманах»*. 1992 у В. розпочало свою діяльність Посольство України в Республіці Польща. 1997 відбувся Конгрес українців Польщі, делегати якого звернулися до польс. сейму і сенату з декларацією дій у справах нац. меншин, а також із проханням правової і морал. компенсації кривд, яких зазнала укр. громадськість у рамках акції «Вісла»

з боку польс. властей у 40–50-х рр. Від 90-х рр. В. почала повертати позиції важл. осередку укр. культур. і політ. життя.

Фотоілюстрації

Рекомендована література

1. Янковский С., Циборский А. Варшава 1945 и сегодня. Варшава, 1971;
2. Варшава: Прошлое и перспективы города. Варшава, 1981;
3. Яновски А. Варшава. Москва, 1995;
4. Власенко І. Місто сирени // УК. 1996, 2 листоп.

Бібліографічний опис:

Варшава / Б. Бакула // Енциклопедія Сучасної України [Електронний ресурс] / Редкол.: І. М. Дзюба, А. І. Жуковський, М. Г. Железняк [та ін.] ; НАН України, НТШ. – К. : Інститут енциклопедичних досліджень НАН України, 2005. – Режим доступу:

<https://esu.com.ua/article-33225>

2001-2025 © Ця енциклопедична стаття захищена авторським правом згідно з чинним законодавством України ([докладніше](#)).